

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

Катедра „Международни икономически отношения“

Рецензия

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма „Световно стопанство и международни икономически отношения“

Тема на дисертационния труд: „ИКОНОМИЧЕСКО ОТРАЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ЕНЕРГИЙНА ПОЛИТИКА ВЪРХУ ЕНЕРГИЙНАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ“

Автор на дисертационния труд: Диана Лъчезарова Ефтимова, редовна форма на обучение

Изготвил рецензието: доц. д-р Драгомир Илиев, катедра „Международни икономически отношения, Стопанска академия „Д. А. Ценов“

Рецензиията е изгответа на основание Заповед № 354/30.04.2019 г. на Ректора на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов за откриване на процедура по публична защита и утвърждаване на научно жури, на основание чл. 32 от Правилника за прилагане на ЗРАС в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов и решение на факултет „Мениджмънт и маркетинг“, протокол № 9/24.04.2019 г.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Като обект на изследването е определена „енергийната сигурност на България по отношение на fossилните горива в контекста на европейската енергийна политика“, а за предмет е конкретизирано „икономическото

въздействие, което водената от ЕС енергийна политика оказва върху енергийната сигурност на България”.

Авторката си е поставила за цел „*да разработи технология за анализ и оценка на икономическото отражение на водената европейска енергийна политика върху енергийната сигурност на България*.“ За изпълнение на целта са посочени пет задачи.

В хода на изследването са използвани разнообразни изследователски методи и подходи: системен подход, аналитичен и сравнителен метод, методи на анализ и синтез, индуктивен и дедуктивен метод.

Трудът се състои от списък на използваните съкращения, списък на фигуранте, списък на таблиците, списък на приложението, въведение, изложение в три глави, заключение, списък на използваната литература и приложения. Общият обем на дисертационния труд е в размер на 226 стандартни страници, от които 4 страници въведение, 190 страници основно изложение, структурирано в три глави (40 страници първа глава, 73 страници втора глава, 75 страници трета глава), 2 страници заключение и 7 приложения в общо 15 страници. Списъкът с цитирана и използвана литература включва общо 137 източника на два езика, от които 53 на български и 84 английски език. В подкрепа на изложеното са включени 26 таблици и 28 фигури.

Структурата на дисертационния труд е балансирана и следва в логическа последователност реализирането на поставените цели и задачи на изследването, което представлява добра основа за тяхното постигане. Ясно и коректно са формулирани изследователската теза и актуалността на изследването. Това дава основание да се заключи, че общото представяне на дисертационния труд отговаря на нормативните изисквания на Правилника за прилагане на ЗРАС в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов. Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита от катедра „Международни икономически отношения“ на Стопанская академия.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Въпросът за сигурността на страните винаги е стоял на първо място за всяко държавно управление. Основен приоритет за тях е бил и си остава

осигуряването на свободен достъп до фосилни горива. Изчерпаемостта им, обаче, превръща тяхното обезпечаване в едно от най-големите предизвикателства през XXI век. Постоянният растеж на цените поставя в нарастваща зависимост държавите, които не разполагат със собствени залежи на фосилни горива. През последните години множество автори работят върху изследване на взаимовръзката между достъпа и осигуреността с енергийни ресурси и икономическото развитие. Както и самата авторка на дисертационния труд определя, енергийната сигурност е основна предпоставка за нормалното функциониране на държавите и тяхното устойчиво икономическо развитие. Именно за това, достъпът и наличието на енергия е изключително важен за цялостния икономически растеж както на национално, така и на глобално ниво. Това поставя енергийната сигурност като чест обект на изследвания и разработки от икономическите изследователи.

В дисертационния труд се разглежда темата за енергийната сигурност и в частност тази на България. Следва да се подчертвае, че България е страна, която добива изключително малки количества фосилни горива, в т. ч. петрол и природен газ. От една страна, тя е силно зависима от вноса на тези горива, което генерира както енергийна несигурност, но и икономическа такава. При тези обстоятелства, воденето на политика, съобразена с текущото състояние на отрасъла е от изключително важно значение за икономическото развитие на страната. От друга страна, като държава-членка на Европейския съюз, България трябва да се съобразява със законодателството на Съюза, според което, енергетиката е обект на споделена компетентност между ЕС и държавите-членки. Това изисква от тях да адаптират собствената си енергийна политика, съгласно водената на наднационално ниво енергийна политика на ЕС, без значение от акумулираните ефекти за страната и финансовите последици.

Към момента липсва единна методика за изследване и оценяване на икономическите ефекти за енергийния сектор на страните-членки от водената политика на европейско равнище в областта на енергетиката. Това още веднъж показва актуалността и необходимостта от подобно проучване.

В разработката са разгледани както теоретични, така и практико-приложни аспекти. Авторката е оформила компетентни обобщения и изводи по отношение на изследваните процеси и получените резултати, посредством използването на единна методика за анализ и оценка.

Изведените от докторантката цел, обект и предмет на изследването са коректно формулирани. Изведени са пет изследователски задачи, чието изпълнение може да бъде проследено в основния текст на изложението. Представена е и изследователската теза на авторката, че „*общата енергийна политика на Европейския съюз оказва икономическо отражение чрез преки и косвени въздействия върху всяка страна-членка и нейната енергийна сигурност. За да се оцени въздействието на наднационалната енергийна политика върху България, като страна-членка на ЕС, е необходимо разработването и прилагането на технология за анализ и оценка.*“

Изследваната в дисертационния труд проблематика е с определена научна и практическа значимост, за разработването на която е нужна добра теоретична подготовка.

Изложението в *първа глава* потвърждава недвусмислено теоретичната подготовка на докторантката. Фокусът е насочен към сложната мултидименсионална същност и високата контекстна зависимост на енергийната сигурност. Изведени са основните ѝ елементи: физическа енергийна сигурност; икономическа енергийна сигурност и устойчивост на околната среда.

Отчетена е европейската политика в областта на енергетиката и нейните три стълба: сигурност на доставките, постигане на устойчивост и конкурентоспособност. Изведени са предпоставки за различие в интересите на Съюза и на отделната страна, което акумулира различни по характер и насоченост ефекти за ЕС и държавата-членка.

Демонстрирани са умения за самостоятелни изводи и заключения.

Втора глава е фокусирана върху две основни направления.

Първото е свързано със същността и анализа на енергийната политика на България. Направеният анализ на политиката в областта на енергетиката, очертава слабостите, предизвикателствата и трудностите, които държавата среща при

воденето на политика в тази област. Достига се до извода, че са налице непоследователност, конюнктурност и липса на яснота при стратегическото планиране и управлението на сектора.

Второто направление е насочено към изграждане на авторска технология за оценка на икономическото отражение на наднационалната енергийна политика на интеграционен блок върху страна членка. Технологията носи наименованието „Economic Measurement of Policy Impact Regarding Energy“ (EMPIRE). Тя позволява извършването на оценки, които спомагат за проследяване на прякото и косвеното икономическо влияние, което оказва европейската енергийна политика върху енергийната сигурност на дадена страна чрез въздействие върху елементите на енергийния профил. Освен, че позволява да се направи цялостно изследване на икономическото въздействие посредством разглеждане и оценка на различни индикатори, технологията преобразува качествената информация, заложена в определената политика, в количествена такава, което дава възможност да се измери нейното въздействие върху енергийния сектор.

Третата глава има изцяло емпиричен характер и е апробирана технологията EMPIRE. Докторантката е направила анализ и оценка на икономическото въздействие на енергийна политика на интеграционен блок върху енергийния сектор на държава-членка, а именно България.

Направени са изводи от цялостното изследване и възможности за подобряване на енергийната сигурност на България с цел предотвратяване на икономически негативи на база направения анализ и оценка на икономическото отражение на европейската енергийна политика върху енергийната сигурност на България и са изведени цялостни изводи от изследването. Наред с това са очертани възможни варианти за подобряването на енергийната сигурност на България.

Авторката е проучила и анализирала достатъчно литературни източници и е поставила солидна основа, върху която да гради своите изследвания. Умело борави с терминологията и с понятийния апарат. Подбрала е набор от научни инструменти, които в комбинация със съставената от нея технология, е изпълнила поставените в изследването задачи.

Авторефератът е разработен съгласно утвърдената структура за такъв тип разработка и отразява напълно дисертационния труд.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Справката за приносните моменти коректно представя постигнатото от автора.

Използвайки седем измерения, а именно: енергийна наличност / достъпност, инфраструктура, цени на енергийните ресурси, социални ефекти, околната среда, управление и енергийна ефективност, докторантката успява да систематизира и анализира дефинициите за енергийна сигурност.

Второто и може би най-голямото достижение в дисертационния труд е разработената технология за анализ и оценка на икономическото отражение на прилаганата енергийна политика от интеграционна формация върху енергийната сигурност на държава-членка (“Economic Measurement of Policy Impact Regarding Energy – EMPIRE”). Тя позволява да се изследва и оцени прякото и косвено значение, което общата политика на интеграционен блок в областта на енергетиката оказва върху елементите на енергийния профил на държавите-членки.

Апробиралки разработената технология, докторантката е анализирала и оценила икономическото отражение на европейската енергийна политика върху енергийната сигурност на България. Установила е характера и насочеността на породените въздействия за България за всеки един от разгледаните сегменти. Въз основа на това са предложени конкретни мерки за подобряване на енергийната сигурност на България по отношение подобряване нивата на енергийна ефективност чрез стимулиране на действия за развитие на НИРД в тази насока и по отношение на мерки за балансиране и оптимизиране на енергийния микс на потребление с цел елиминиране на ресурсните диспропорции.

По темата на дисертационния труд са публикувани пет самостоятелни и две в съавторство публикации. Публикациите по темата са направени в утвърдени научни издания и са основание да се приеме, че резултатите от изследването в

дисертационния труд са получили обществена гласност и оценка за труда на автора пред научната общност.

IV. Въпроси по дисертационния труд

Докторантката би могла да разсъждава малко повече върху това как ще повлияе заявленото от българското правителство либерализиране на енергийния пазар върху енергийната сигурност на България.

Предвид доходите и разходите на българските домакинства, би могло да се разсъждава върху възможността за подобряване на енергийната ефективност и оптимизирането на енергийния баланс чрез масово децентрализирано производство на електроенергия.

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Представеният дисертационен труд на тема „*Икономическо отражение на европейската енергийна политика върху енергийната сигурност на България*“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ притежава изискваните по Правилника за ПЗРАС в СА „Д. А. Ценов“ количествени и качествени характеристики. Дисертационният труд представлява самостоятелно научно изследване със своя научно-приложна значимост.

Въз основа на изложеното до тук, с убеденост заявявам категоричното си **положително становище** по тази процедура, да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Световно стопанство и МИО“ на **Диана Лъчезарова Ефтимова**.

Дата: 30.05.2019 г.

Изготвил рецензията:

(доц. д-р Драгомир Илиев)